

LAPORAN ANALISIS

PERBINCANGAN MEJA BULAT - RTD 4
EKONOMI PENJAGAAN – KE ARAH MODEL
PEMBIAYAAN MAMPAN BAGI MEMPERKUKUH
EKOSISTEM PENJAGAAN DI SELANGOR

20
26

OGOS

Disediakan oleh

PERBINCANGAN MEJA BULAT 4 | OGOS 2026

EKONOMI PENJAGAAN

**“KE ARAH MODEL PEMBIAYAAN MAMPAN BAGI MEMPERKUKUH EKOSISTEM
PENJAGAAN DI SELANGOR”**

Laporan ini disediakan oleh Unit Strategi dan Dasar, Wanita Berdaya Selangor (WBS). Kami menghargai segala input dan maklum balas yang diberikan sepanjang sesi perbincangan meja bulat dijalankan.

Sekalung penghargaan diucapkan kepada semua pemegang taruh yang hadir ke Perbincangan Meja Bulat yang terdiri daripada YB Puan Anfaal Saari, wakil-wakil Pejabat EXCO, Agensi Kerajaan Negeri dan Kerajaan Persekutuan merangkumi Kementerian Kesihatan Malaysia, Kementerian Sumber Manusia, Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN), Jabatan Kebajikan Masyarakat Negeri Selangor, Perbadanan Wakaf Selangor, Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP), Yayasan Insan Istimewa Selangor (YANIS), Yayasan Warisan Anak Selangor (YAWAS), Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM) serta Ahli Akademik dan Badan Pemikir, Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), Badan Bukan Kerajaan (NGO) & Masyarakat Sivil dan Anak-anak Syarikat Kerajaan Negeri yang berkaitan.

Mengenai WBS

Wanita Berdaya Selangor (WBS) telah ditubuhkan pada tahun 2021 bagi merealisasikan Dasar Wanita Selangor menerusi tiga (3) teras utama iaitu Pembangunan Dasar dan Polisi, Pemberdayaan Wanita dan Pembangunan Kapasiti. WBS juga merupakan anak Syarikat Menteri Besar Selangor (Pemerbadanan) dan bertindak sebagai badan pelaksana inisiatif dan program pemberdayaan wanita di bawah Jawatankuasa Tetap Pemberdayaan Wanita & Keluarga, Kebajikan Masyarakat dan Ekonomi Penjagaan (*Care Economy*) Negeri Selangor.

Untuk keterangan lanjut, sila layari laman sesawang WBS di www.wbselangor.org.my atau 03 – 5545 4879

Copyright © 2026 oleh

Wanita Berdaya Selangor Sdn. Bhd.

Level G, Bangunan IDCC, Jalan Pahat L 15/L

Seksyen 15, 40200 Shah Alam, Selangor Darul Ehsan

ISI KANDUNGAN

Pendahuluan	 4 - 6
Ucapan Alu-Aluan	 7 - 8
Sesi Perkongsian Discussant dan Perbincangan	 9 – 22
Meja Bulat	
Cadangan Penambahbaikan dan Resolusi	 23 – 26
Lensa Perbincangan Meja Bulat	 27

PENDAHULUAN

Laporan ini disediakan bagi mengumpul segala cadangan, sumbangsaran dan resolusi dalam satu dokumen untuk rujukan semua pihak berkepentingan, justeru satu perbincangan meja bulat (*Roundtable Discussion - RTD*) telah dilaksanakan oleh Wanita Berdaya Selangor (WBS) pada 17 Ogos 2026 (Isnin) bertempat di Bilik Mesyuarat Kekwa, Seksyen Sektor, Tingkat Bawah 5, Bangunan Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah (SSAAS), 40503 Shah Alam.

Ekonomi penjagaan (*care economy*) semakin diiktiraf sebagai salah satu komponen penting dalam pembangunan sosial dan ekonomi sesebuah negara. Ia merangkumi keseluruhan aktiviti, perkhidmatan dan sokongan yang berkaitan dengan penjagaan kanak-kanak, warga emas, orang kurang upaya (OKU), individu yang memerlukan penjagaan jangka panjang serta kerja-kerja penjagaan domestik yang menyokong kesejahteraan keluarga dan masyarakat. Walaupun sektor ini sering dianggap sebagai isu sosial atau kekeluargaan, hakikatnya ekonomi penjagaan mempunyai hubungan langsung dengan produktiviti tenaga kerja, pembangunan modal insan, pertumbuhan ekonomi dan kesejahteraan rakyat.

Malaysia kini sedang berhadapan dengan perubahan demografi yang ketara. Negara dijangka menjadi sebuah negara menua menjelang tahun 2030 apabila peratusan penduduk berumur 60 tahun ke atas melebihi 15 peratus daripada jumlah penduduk keseluruhan¹. Pada masa yang sama, Malaysia masih mempunyai lebih 9 juta kanak-kanak berumur di bawah 18 tahun² yang memerlukan akses kepada penjagaan, pendidikan awal dan sokongan pembangunan yang berkualiti. Keadaan ini mewujudkan peningkatan permintaan terhadap perkhidmatan penjagaan formal dan tidak formal yang lebih sistematik, berkualiti dan mampu diakses oleh semua lapisan masyarakat.

Dalam masa yang sama, peningkatan penyertaan wanita dalam pasaran buruh turut mengubah landskap penjagaan keluarga di Malaysia. Wanita kini memainkan peranan yang semakin penting dalam aktiviti ekonomi, namun masih menanggung

¹ <https://www.mkn.gov.my/web/ms/2023/05/08/negara-tua-2030-persediaan-prasana-minda-dan-fizikal-warga-emas/>

² https://www.dosm.gov.my/uploads/release-content/file_20260312111843.pdf

sebahagian besar tanggungjawab penjagaan keluarga. Menurut pelbagai kajian antarabangsa dan tempatan, kerja penjagaan tidak berbayar seperti menjaga anak, warga emas dan ahli keluarga yang memerlukan bantuan masih dilakukan secara tidak seimbang oleh wanita³. Beban penjagaan ini sering menjadi antara faktor utama yang mengehadkan penyertaan wanita dalam pekerjaan formal, peluang peningkatan kerjaya, pembangunan kemahiran dan kesejahteraan ekonomi mereka.

Selain itu, perubahan struktur keluarga moden turut meningkatkan cabaran penjagaan. Saiz isi rumah yang semakin kecil, penghijrahan ke kawasan bandar dan peningkatan kos sara hidup menyebabkan semakin banyak keluarga berdepan kesukaran untuk mengimbangi tuntutan pekerjaan dan tanggungjawab penjagaan. Dalam banyak keadaan, keluarga terpaksa bergantung kepada penjaga tidak formal, pembantu rumah atau ahli keluarga lain bagi memenuhi keperluan penjagaan harian. Keadaan ini bukan sahaja memberi tekanan kepada institusi keluarga, malah boleh menjejaskan produktiviti tenaga kerja dan kesejahteraan sosial secara keseluruhan.

Menyedari kepentingan isu ini, Kerajaan Negeri Selangor telah memperkenalkan Dasar Ekonomi Penjagaan Negeri Selangor 2024–2030⁴ sebagai usaha memperkukuh ekosistem penjagaan yang lebih inklusif, berkualiti dan mampan. Dasar ini mengiktiraf bahawa ekonomi penjagaan bukan sekadar isu kebajikan sosial, tetapi merupakan pelaburan strategik yang mampu meningkatkan penyertaan tenaga kerja, memperkukuh institusi keluarga, merangsang pertumbuhan ekonomi dan meningkatkan kualiti hidup rakyat.

Walau bagaimanapun, antara cabaran utama dalam memperkukuh ekosistem ekonomi penjagaan adalah memastikan kewujudan model pembiayaan yang mampan bagi menyokong penyediaan perkhidmatan penjagaan secara berterusan dan berkualiti. Peningkatan permintaan terhadap perkhidmatan penjagaan memerlukan sumber pembiayaan yang bukan sahaja bergantung kepada peruntukan kerajaan, malah melibatkan penyertaan sektor swasta, institusi kewangan, organisasi masyarakat serta instrumen kewangan sosial seperti wakaf, zakat dan dana impak

³ https://cdn.prod.website-files.com/684b55df28cddcbe52b406f2/68b7edcf74b0e307a7f07d24_68a68a81e0f2da9d1091d974_View-20--20Kerja--20Penjagaan-20dan-20Pemeriksaan-20Wanita.pdf

⁴ <https://wbsselangor.org.my/wp-content/uploads/2024/11/DEPNS.pdf>

sosial. Dalam konteks ini, penerokaan model pembiayaan mampan (*sustainable financing model*) menjadi semakin penting bagi memastikan sektor ekonomi penjagaan dapat berkembang secara inklusif, berdaya tahan dan mampu memenuhi keperluan masyarakat dalam jangka panjang.

Sehubungan itu, Perbincangan Meja Bulat (Round Table Discussion – RTD) 4 dicadangkan sebagai platform strategik untuk menghimpunkan pelbagai pihak berkepentingan daripada sektor kerajaan, industri, akademik, badan profesional dan masyarakat sivil bagi membincangkan cabaran, peluang serta hala tuju pembangunan ekonomi penjagaan di Malaysia. Perbincangan ini diharap dapat mengenal pasti pendekatan dasar dan intervensi yang lebih bersepadu bagi memperkukuh daya tahan keluarga, meningkatkan produktiviti ekonomi serta memastikan kesejahteraan sosial. Pada masa yang sama, perbincangan ini akan memberi tumpuan kepada penerokaan model pembiayaan mampan yang berupaya menyokong pembangunan dan pengukuhan ekosistem ekonomi penjagaan secara berterusan di peringkat negeri dan nasional.

OBJEKTIF PERBINCANGAN MEJA BULAT (RTD)

1. Menjadi platform strategik bagi membincangkan peranan ekonomi penjagaan dalam memperkukuh kesejahteraan sosial, daya tahan keluarga dan produktiviti ekonomi negara.
2. Mengenal pasti peluang pembangunan, pelaburan strategik dan model pembiayaan mampan dalam sektor ekonomi penjagaan bagi memperkukuh kapasiti penyediaan perkhidmatan, merangsang pertumbuhan ekonomi serta memenuhi keperluan penjagaan yang semakin meningkat.
3. Meneliti keperluan transformasi sektor penjagaan melalui pembangunan tenaga kerja yang profesional, berkemahiran dan dilindungi oleh kerangka tadbir urus serta perundangan yang bersesuaian.
4. Mengumpul cadangan dasar dan intervensi strategik untuk memperkukuh ekosistem ekonomi penjagaan yang lebih inklusif, berkualiti dan mampan.

UCAPAN ALU-ALUAN YB PUAN ANFAAL BINTI SAARI

Ucapan Alu-Aluan yang telah disampaikan oleh **YB Puan Anfaal Binti Saari**, Pengerusi Jawatankuasa Tetap Pemberdayaan Wanita & Keluarga Negeri Selangor. Dalam ucapan tersebut, beliau mengetengahkan perubahan demografi semasa, khususnya peningkatan jangka hayat, penuaan populasi, penyusutan kadar kelahiran serta perubahan corak pembentukan keluarga. Perkembangan ini dilihat bukan lagi sebagai isu sosial semata-mata, sebaliknya merupakan agenda strategik yang mempunyai implikasi terhadap kelangsungan tenaga kerja, produktiviti ekonomi dan penyediaan sistem penjagaan pada masa hadapan.

Beliau turut menekankan bahawa peningkatan populasi warga emas perlu dilihat bersama dengan tahap kesiapsiagaan kewangan selepas persaraan. Berdasarkan statistik yang dirujuk dalam sesi tersebut, hanya sebahagian kecil warga emas mempunyai simpanan yang mencukupi untuk menampung kehidupan selepas persaraan. Keadaan ini berpotensi mewujudkan beban berganda apabila kekurangan sumber kewangan berlaku serentak dengan kemerosotan tahap kesihatan dan peningkatan keperluan penjagaan. Situasi tersebut menunjukkan bahawa isu penuaan bukan sahaja berkaitan dengan kesihatan, tetapi turut melibatkan keupayaan kewangan individu dan keluarga untuk menanggung kos penjagaan dalam tempoh yang panjang.

Dalam konteks peningkatan kos penjagaan dan kesihatan, YB Puan Anfaal menegaskan bahawa kebergantungan sepenuhnya kepada pembiayaan kerajaan bukanlah satu pendekatan yang mampan dalam jangka panjang. Pertumbuhan ekonomi dan kekangan fiskal memerlukan penerokaan terhadap struktur pembiayaan alternatif yang lebih inovatif serta melibatkan perkongsian tanggungjawab antara kerajaan, individu, sektor swasta, institusi kebajikan dan instrumen kewangan sosial. Pendekatan ini penting bagi memastikan keperluan penjagaan dapat dipenuhi tanpa meletakkan beban kewangan yang tidak seimbang kepada mana-mana pihak.

Beliau turut memberi penekanan kepada kepentingan memastikan tenaga kerja penjagaan yang bertauliah dan terlatih menerima gaji bermaruah (*decent*

wages), seiring dengan tuntutan serta tanggungjawab pekerjaan tersebut. Pada masa yang sama, penyedia perkhidmatan penjagaan turut berhadapan dengan kos operasi yang tinggi, termasuk kos premis, sewaan dan peralatan perubatan. Faktor-faktor ini memberi kesan langsung kepada kos penyampaian perkhidmatan dan seterusnya mempengaruhi kemampuan rakyat untuk mendapatkan penjagaan yang berkualiti.

YB Puan Anfaal turut menegaskan bahawa aspirasi pembangunan Negeri Selangor perlu bergerak melangkaui penyediaan pendapatan semata-mata kepada pencapaian kehidupan yang bermaruah (*decent living*). Dalam konteks ini, akses kepada perkhidmatan penjagaan yang berkualiti dan saksama perlu tersedia kepada masyarakat tanpa mengira lokasi, termasuk kawasan bandar, pinggir bandar dan luar bandar. Sistem penjagaan yang mampan juga penting bagi mengelakkan individu terpaksa meninggalkan pekerjaan untuk menjadi penjaga sepenuh masa, yang akhirnya boleh menjejaskan peluang kerjaya serta menyebabkan kehilangan modal insan kepada ekonomi.

Sehubungan itu, YB Puan Anfaal memaklumkan bahawa Kerajaan Negeri Selangor sedang meneliti dan menyesuaikan beberapa model pembiayaan penjagaan dari luar negara sebagai rujukan. Antaranya termasuk model insurans penjagaan jangka panjang (*Long-term care insurance*) di Jepun yang menggunakan mekanisme caruman sosial dan model pembiayaan berasaskan wakaf di Turki. Pendekatan tersebut dilihat sebagai antara contoh yang boleh dikaji dan disesuaikan dengan konteks tempatan bagi membangunkan struktur pembiayaan penjagaan yang lebih berdaya tahan.

Sebagai penutup, beliau menegaskan bahawa pembangunan ekonomi penjagaan memerlukan pendekatan yang holistik melalui penerokaan peluang pelaburan strategik bersama sektor swasta dan pihak antarabangsa, di samping pengukuhan tadbir urus serta kerjasama merentas kementerian, agensi kerajaan, PBT dan pemegang taruh berkaitan. Justeru, RTD 4 dilihat sebagai platform strategik untuk meneroka model pembiayaan yang lebih mampan serta membentuk ekosistem penjagaan yang inklusif, berkualiti dan mampu memenuhi keperluan masyarakat Selangor pada masa hadapan.

INPUT PERBINCANGAN MEJA BULAT

Sesi perbincangan telah berlangsung secara interaktif dengan penglibatan pelbagai pemegang taruh daripada kementerian, agensi kerajaan, badan pemikir serta institusi berkaitan. Antara intipati sesi perbincangan meja bulat adalah seperti berikut;

1. Keperluan dan Cabaran Penjagaan Merentasi Kitar Hayat

Perbincangan menegaskan bahawa keperluan penjagaan di Negeri Selangor perlu dilihat secara menyeluruh merentasi kitar hayat dan tidak hanya tertumpu kepada penjagaan warga emas. Perubahan demografi, peningkatan jangka hayat serta penyusutan kadar kelahiran telah mewujudkan keperluan untuk membangunkan sistem penjagaan yang mampu memenuhi keperluan pelbagai kumpulan, termasuk kanak-kanak, kanak-kanak berkeperluan khas, warga emas, OKU, individu dengan penyakit kronik serta mereka yang memerlukan penjagaan jangka panjang (*Long-Term Care – LTC*).

Dalam konteks warga emas, perbincangan mengenal pasti keperluan penjagaan berdasarkan tahap keupayaan dan keadaan kesihatan yang berbeza. Spektrum ini merangkumi golongan yang berada dalam keadaan penuaan yang sihat atau *healthy ageing* iaitu individu yang mempunyai masalah kesihatan tetapi masih mampu menjalankan aktiviti kehidupan harian, serta individu yang telah terlantar dan memerlukan penjagaan paliatif atau penjagaan di rumah (*domiciliary care*). Pendekatan terhadap penjagaan warga emas oleh itu tidak boleh bersifat seragam, sebaliknya perlu disesuaikan dengan tahap kebergantungan dan keperluan individu.

Bagi golongan warga emas yang masih sihat dan mampu berdikari, penekanan perlu diberikan kepada usaha mengekalkan kesihatan, kesejahteraan dan penglibatan sosial supaya mereka tidak mengalami kemerosotan fungsi yang boleh meningkatkan kebergantungan kepada penjagaan. Cadangan pembangunan *wellness hub* atau pusat kesejahteraan dilihat berpotensi menyediakan ruang untuk aktiviti kesihatan, rehabilitasi dan interaksi sosial secara lebih dekat dengan komuniti. Dalam perbincangan, kewujudan *wellness hub* di beberapa daerah Selangor turut

menunjukkan bahawa pendekatan berasaskan komuniti boleh menjadi sebahagian daripada ekosistem penjagaan yang lebih menyeluruh.

Cabaran yang lebih besar dikenal pasti dalam kalangan individu yang mempunyai masalah kesihatan tetapi masih belum terlantar. Golongan ini mungkin masih mampu bekerja dan menjalankan aktiviti harian, namun telah mula memerlukan bantuan tertentu dalam kehidupan seharian. Keperluan intervensi pada peringkat ini adalah penting bagi mengelakkan kemerosotan keadaan yang akhirnya memerlukan penjagaan intensif dan meningkatkan beban kewangan kepada keluarga serta sistem penjagaan.

Bagi individu yang terlantar pula, keperluan penjagaan adalah lebih kompleks dan memerlukan sokongan berterusan. Perkhidmatan domiciliary dan paliatif yang dilaksanakan di Selangor, termasuk pasukan yang turun ke rumah untuk memberikan latihan kepada penjaga, menunjukkan kepentingan sokongan penjagaan berasaskan komuniti. Walau bagaimanapun, tempoh sokongan yang terhad menyebabkan keluarga berhadapan dengan jurang penjagaan selepas tamat tempoh intervensi. Keadaan ini menunjukkan keperluan kepada mekanisme kesinambungan penjagaan yang menghubungkan perkhidmatan kesihatan, NGO, komuniti dan penyedia perkhidmatan penjagaan.

Keperluan penjagaan turut melibatkan kanak-kanak berkeperluan khas yang menunjukkan peningkatan dari segi saringan awal dan permintaan terhadap perkhidmatan sokongan. Perkongsian dalam RTD menunjukkan bahawa peningkatan jumlah kes yang dikenal pasti sebahagiannya berkait dengan peluasan aktiviti saringan dan peningkatan kesedaran masyarakat. Dalam masa yang sama, kekurangan tenaga pakar tertentu seperti *occupational therapist* dan *speech therapist* serta tempoh menunggu perkhidmatan kerajaan menyebabkan sebahagian keluarga perlu mendapatkan rawatan daripada penyedia swasta dengan kos yang tinggi. Keadaan ini boleh memberi tekanan kewangan yang ketara kepada keluarga, khususnya apabila terapi perlu dilakukan secara berulang dan berterusan.

Perbincangan turut menekankan bahawa keperluan penjagaan tidak boleh dipisahkan daripada faktor sosial dan ekonomi yang mempengaruhi keupayaan

seseorang mendapatkan perkhidmatan. Kekangan kewangan, ketiadaan pengangkutan dan keterbatasan akses kepada perkhidmatan boleh menyebabkan individu yang memerlukan penjagaan gagal mendapatkan sokongan pada masa yang diperlukan. Dalam konteks kanak-kanak berkeperluan khas, sebagai contoh, kos perkhidmatan bukan satu-satunya halangan kerana keluarga turut berhadapan dengan isu pengangkutan dan ketersediaan perkhidmatan terapi yang sesuai.

Selain itu, perbincangan menunjukkan bahawa struktur keluarga dan keadaan sosial tertentu boleh menyebabkan tanggungjawab penjagaan akhirnya beralih daripada keluarga kepada komuniti dan kerajaan. Antara situasi yang dibangkitkan termasuk individu yang tidak lagi mempunyai hubungan keluarga yang mampu atau bersedia memberikan penjagaan, warga emas yang ditinggalkan serta individu yang mengalami masalah kesihatan selepas kehilangan sumber pendapatan. Keadaan ini menunjukkan bahawa penjagaan perlu dilihat sebagai tanggungjawab sosial bersama, khususnya apabila kapasiti keluarga untuk menyediakan penjagaan telah terhad atau tidak wujud.

Dalam konteks tersebut, peranan NGO, pusat jagaan, badan zakat dan institusi wakaf dilihat penting dalam mengisi jurang penyampaian perkhidmatan. Namun begitu, sokongan sedia ada masih mempunyai batasan dari segi skop dan kelayakan. Sebagai contoh, bantuan berasaskan zakat mempunyai skop penerima tertentu dan tidak dapat merangkumi semua individu yang memerlukan penjagaan, termasuk mereka yang tidak memenuhi syarat kelayakan. Hal ini menunjukkan keperluan kepada ekosistem pembiayaan dan penyampaian penjagaan yang lebih inklusif serta mampu meliputi pelbagai kumpulan masyarakat tanpa bergantung kepada satu sumber pembiayaan sahaja.

2. Beban Kos Penjagaan dan Isu Kemampuan Mendapatkan Perkhidmatan Penjagaan

Kos penjagaan merupakan antara faktor paling kritikal yang mempengaruhi akses kepada perkhidmatan penjagaan berkualiti. Keperluan penjagaan yang berpanjangan boleh mewujudkan beban kewangan yang besar kepada individu dan keluarga, khususnya apabila keperluan tersebut melibatkan perkhidmatan yang

memerlukan sokongan secara berterusan. Dalam keadaan tertentu, kos penjagaan bukan sahaja melibatkan bayaran langsung kepada penyedia perkhidmatan, malah turut merangkumi kos pengangkutan, rawatan, terapi, peralatan serta kehilangan pendapatan apabila ahli keluarga terpaksa meninggalkan pekerjaan bagi menjalankan tanggungjawab penjagaan.

Wakil KWSP menegaskan bahawa penjagaan jangka panjang (*Long-Term Care – LTC*) mempunyai liabiliti kos yang tinggi dan sukar ditanggung oleh individu atau keluarga secara bersendirian dalam tempoh yang panjang. Beban tersebut boleh menjadi semakin berat apabila keperluan penjagaan meningkat seiring dengan kemerosotan kesihatan dan tahap kebergantungan individu. Justeru, pergantungan sepenuhnya kepada pembiayaan keluarga dilihat tidak realistik dan berisiko menjejaskan kestabilan kewangan isi rumah.

Dalam konteks penjagaan kanak-kanak berkeperluan khas, kos perkhidmatan terapi turut dikenal pasti sebagai cabaran utama. Perkhidmatan seperti *speech therapy* dan *occupational therapy* yang diperoleh melalui penyedia swasta boleh melibatkan kos yang tinggi dan perlu dilakukan secara berkala. Situasi ini menjadi lebih mencabar bagi keluarga yang mempunyai lebih daripada seorang anak yang memerlukan terapi. Pada masa yang sama, tempoh menunggu bagi mendapatkan perkhidmatan tertentu melalui saluran kerajaan boleh menyebabkan keluarga terpaksa mendapatkan alternatif berbayar bagi memastikan keperluan anak terus dipenuhi.

Kos penjagaan juga tidak terhad kepada perkhidmatan klinikal atau terapi. Perbincangan daripada Jabatan Kesihatan Negeri Selangor menunjukkan bahawa faktor pengangkutan turut menjadi halangan penting kepada akses penjagaan. Sebahagian individu yang memerlukan rawatan atau terapi tidak mempunyai pengangkutan yang sesuai untuk hadir ke fasiliti kesihatan secara berkala. Bagi keluarga yang mempunyai pesakit terlantar, keperluan untuk menguruskan perjalanan pesakit boleh menambahkan lagi beban kewangan dan logistik yang sedia ada.

Dalam masa yang sama, kos penjagaan turut memberi kesan tidak langsung melalui kehilangan pendapatan. Apabila perkhidmatan penjagaan yang sesuai dan

mampu milik tidak tersedia, ahli keluarga mungkin terpaksa mengurangkan waktu bekerja atau meninggalkan pekerjaan untuk menjaga ahli keluarga yang memerlukan penjagaan. Perkara ini turut dibangkitkan dalam perkongsian UNICEF Malaysia, apabila ibu bapa kepada anak berkeperluan khas dilaporkan berhadapan dengan situasi di mana perkhidmatan yang sesuai sukar diperoleh atau terlalu mahal sehingga mereka mempertimbangkan untuk keluar daripada tenaga kerja bagi menjaga anak. Keadaan ini mewujudkan kesan berganda terhadap keluarga, iaitu peningkatan kos penjagaan pada masa yang sama dengan kehilangan sumber pendapatan.

Dari sudut penyedia perkhidmatan pula, kos operasi yang tinggi turut menjadi faktor yang mempengaruhi kemampuan pengguna. Wakil Swyfted menjelaskan bahawa penyedia perkhidmatan penjagaan, khususnya SME dan NGO, memerlukan modal permulaan dan modal pusingan yang besar bagi memenuhi keperluan premis, pengubahsuaian, pematuhan, penyelenggaraan dan tenaga kerja. Kos tersebut akhirnya diterjemahkan kepada kadar perkhidmatan yang perlu ditanggung oleh pengguna. Keadaan ini mewujudkan satu cabaran struktur, peningkatan kualiti penjagaan memerlukan kos yang lebih tinggi, tetapi kadar perkhidmatan yang tinggi pula boleh menghadkan kemampuan masyarakat untuk mendapatkan perkhidmatan tersebut.

Kekangan kapasiti penyedia juga menunjukkan bahawa masalah *affordability* tidak semestinya berpunca daripada kekurangan permintaan atau kelemahan operasi. Terdapat penyedia yang telah mempunyai pengalaman dan rekod operasi yang panjang tetapi masih menghadapi kekangan untuk berkembang disebabkan isu tanah, status premis, pelesenan dan struktur pemilikan. Situasi ini menghalang operator daripada menambah kapasiti walaupun terdapat permintaan terhadap perkhidmatan penjagaan. Oleh itu, usaha mengurangkan kos penjagaan perlu mengambil kira bukan sahaja pembiayaan kepada pengguna, tetapi juga keupayaan penyedia untuk membangunkan kapasiti secara mampan

Perbincangan turut mengetengahkan isu kemampuan kewangan warga emas yang mempunyai aset tetapi tidak mempunyai aliran tunai yang mencukupi untuk membiayai penjagaan. Situasi ini menunjukkan bahawa pemilikan aset tidak semestinya menjamin keupayaan seseorang mendapatkan penjagaan apabila

diperlukan. Justeru, terdapat potensi untuk meneroka mekanisme perancangan kewangan dan penggunaan aset secara selamat bagi membantu individu menampung kos penjagaan pada usia lanjut, tanpa menjejaskan perlindungan dan kepentingan mereka.

Dalam konteks pembiayaan sedia ada, bantuan daripada institusi zakat, wakaf, NGO dan badan filantropi memainkan peranan penting dalam mengisi sebahagian jurang akses. Walau bagaimanapun, jaringan bantuan tersebut mempunyai batasan dari segi skop penerima dan kapasiti pembiayaan. Perbincangan menunjukkan bahawa terdapat kumpulan masyarakat yang memerlukan penjagaan tetapi tidak memenuhi kriteria bantuan tertentu. Oleh itu, mekanisme pembiayaan ekonomi penjagaan perlu dibangunkan secara lebih inklusif supaya akses kepada penjagaan tidak terlalu bergantung kepada status sosioekonomi, agama atau kemampuan keluarga.

Secara keseluruhannya, isu *affordability* dalam ekonomi penjagaan merupakan masalah yang bersifat struktur dan bukannya semata-mata isu kemampuan individu. Kos yang tinggi berlaku pada kedua-dua sisi ekosistem, iaitu pengguna yang memerlukan perkhidmatan dan penyedia yang perlu menanggung kos operasi serta pembangunan kapasiti. Pada masa yang sama, kegagalan menyediakan perkhidmatan yang mampu milik boleh menghasilkan kos sosial yang lebih besar melalui kehilangan pendapatan, pengurangan penyertaan tenaga kerja dan peningkatan kebergantungan kepada bantuan awam.

3. Model Pembiayaan Bersepadu dan Pengumpulan Risiko (Risk Pooling)

Pembangunan ekonomi penjagaan memerlukan perubahan daripada pendekatan pembiayaan yang bergantung kepada satu sumber kepada pembiayaan yang bersepadu dan daripada pelbagai sumber. Keperluan ini timbul kerana kos penjagaan jangka panjang tidak dapat ditanggung secara mampan oleh individu atau keluarga semata-mata, manakala kebergantungan sepenuhnya kepada peruntukan kerajaan pula berhadapan dengan kekangan fiskal dan peningkatan permintaan terhadap perkhidmatan penjagaan. Oleh itu, pendekatan pengumpulan risiko (*risk*

pooling) dilihat sebagai salah satu mekanisme yang berpotensi mengagihkan kos dan risiko penjagaan secara lebih saksama.

Wakil KWSP berkongsi agar pembiayaan penjagaan dibangunkan melalui satu model hibrid iaitu pembiayaan bersama atau dana perkongsian (*shared funding*) yang melibatkan pelbagai pihak. Dalam model tersebut, kerajaan berperanan menyediakan mandat awam (*public mandate*) dan menjadi pelindung jaring sosial utama, manakala sektor korporat, majikan, NGO, institusi filantropi dan badan wakaf boleh membentuk lapisan perlindungan pelengkap. Pendekatan ini membolehkan tanggungjawab pembiayaan dikongsi antara pelbagai pihak dan pada masa yang sama mengurangkan pergantungan kepada satu sumber pembiayaan sahaja.

Salah satu cadangan yang diketengahkan ialah pembentukan mekanisme caruman sosial untuk penjagaan yang bermula pada usia pertengahan dalam tempoh kehidupan bekerja. Model tersebut mengambil inspirasi daripada sistem penjagaan jangka panjang Jepun yang menggunakan mekanisme caruman dan pemindahan merentasi generasi. Dalam konteks Selangor, cadangan caruman bermula sekitar umur 45 tahun dilihat berpotensi untuk dikaji sebagai sebahagian daripada mekanisme pembiayaan jangka panjang. Pendekatan ini membolehkan sumbangan dibuat lebih awal sebelum seseorang mencapai usia yang memerlukan penjagaan intensif, sekali gus mengurangkan kejutan kewangan apabila keperluan penjagaan berlaku.

Konsep pembiayaan merentasi generasi (*intergenerational funding*) menjadi elemen penting dalam perbincangan. Prinsipnya ialah sumber yang dikumpulkan daripada kumpulan yang masih berada dalam usia bekerja dapat digunakan untuk menyokong keperluan penjagaan generasi yang telah memerlukan perkhidmatan. Dalam masa yang sama, sistem tersebut perlu direka supaya generasi akan datang turut mendapat manfaat daripada mekanisme perlindungan yang sama. Pendekatan ini menjadikan penjagaan sebagai satu bentuk tanggungjawab sosial yang dikongsi merentasi generasi, dan bukannya liabiliti yang perlu ditanggung oleh keluarga apabila keperluan berlaku.

Perbincangan turut menekankan kepentingan mekanisme pembayaran bersama (*co-payment*) dalam sistem pembiayaan penjagaan. KWSP berpandangan bahawa perkhidmatan penjagaan tidak seharusnya dianggap sebagai perkhidmatan yang percuma sepenuhnya kerana sumbangan pengguna, walaupun pada kadar yang kecil, boleh membantu membentuk rasa tanggungjawab serta mengurangkan risiko penggunaan perkhidmatan secara berlebihan (*moral hazard*). Dalam konteks ini, *co-payment* bukan semata-mata mekanisme untuk mengutip hasil, tetapi merupakan salah satu instrumen untuk memastikan kos penjagaan dikongsi secara munasabah antara sistem pembiayaan dan penerima perkhidmatan.

Walau bagaimanapun, mekanisme sumbangan dan *co-payment* perlu mengambil kira kemampuan serta tahap keperluan individu. Perkhidmatan penjagaan melibatkan kumpulan masyarakat dengan tahap keupayaan kewangan yang berbeza, justeru kadar sumbangan yang seragam berpotensi memberi kesan yang tidak seimbang kepada golongan berpendapatan rendah dan sederhana. Pendekatan yang lebih responsif perlu mempertimbangkan kemampuan membayar serta tahap kebergantungan penjagaan supaya mekanisme pembiayaan tidak menjadi penghalang kepada akses perkhidmatan.

Selain caruman dan pembiayaan awam, perbincangan turut mengenal pasti potensi wakaf, kebajikan dan filantropi sebagai sebahagian daripada ekosistem pembiayaan. Perbadanan Wakaf Selangor berkongsi pengalaman menggunakan dana wakaf bagi menyokong fasiliti dan peralatan kesihatan, termasuk klinik bergerak, peralatan perubatan serta pembangunan kemudahan kesejahteraan. Pengalaman tersebut menunjukkan bahawa instrumen kewangan sosial boleh berfungsi sebagai sumber pelengkap kepada pembiayaan awam, khususnya dalam penyediaan aset dan kemudahan yang memberi manfaat berterusan kepada masyarakat.

Dalam masa yang sama, Yayasan Hasanah berkongsi pengalaman membiayai perusahaan sosial dan program pembangunan komuniti dalam bidang penjagaan warga emas. Pendekatan perusahaan sosial dilihat mempunyai potensi untuk menyediakan perkhidmatan penjagaan berasaskan komuniti yang dapat mengisi jurang antara keperluan masyarakat dan kemampuan pembiayaan sedia ada. Penglibatan institusi filantropi juga membuka ruang kepada pengujian model baharu

atau *sandbox* yang boleh dinilai keberkesanannya sebelum diperluaskan pada skala yang lebih besar.

Dari perspektif industri, Kiddocare turut mencadangkan agar dana yang dikumpulkan dapat digunakan untuk membangunkan dan memperkukuh pusat penjagaan sedia ada supaya penyedia dapat mencapai *economies of scale*. Peningkatan kapasiti secara berskala berpotensi mengurangkan kos operasi seunit dan seterusnya membolehkan penjimatan tersebut diterjemahkan kepada kadar perkhidmatan yang lebih rendah kepada pengguna. Cadangan ini menunjukkan bahawa dana penjagaan bukan hanya perlu dilihat sebagai bantuan kepada individu, tetapi juga sebagai mekanisme untuk memperkukuh kapasiti dan daya tahan keseluruhan ekosistem penyedia perkhidmatan.

Perbincangan juga memperlihatkan kepentingan peranan kerajaan sebagai pemudah cara (*enabler*), bukan semata-mata sebagai penyumbang kewangan. Kerajaan mempunyai keupayaan untuk menghubungkan sumber modal, aset, bantuan dan penyedia perkhidmatan bagi membentuk ekosistem yang lebih terselaras. Pendekatan ini penting kerana terdapat penyedia perkhidmatan yang mempunyai pengalaman dan permintaan pasaran tetapi tidak dapat berkembang disebabkan kekangan struktur seperti tanah, premis dan pelesenan.

4. Wakaf, Filantropi dan Pembiayaan Sosial sebagai Pemangkin Ekosistem Penjagaan

Instrumen kewangan sosial, khususnya wakaf dan filantropi, sebagai sumber pelengkap yang berpotensi memainkan peranan lebih besar dalam pembangunan ekosistem ekonomi penjagaan di Selangor. Pendekatan ini penting memandangkan keperluan penjagaan semakin kompleks dan tidak semua keperluan dapat dibiayai sepenuhnya melalui peruntukan kerajaan atau pembayaran individu. Justeru, penggembleran sumber kewangan sosial secara lebih strategik berpotensi memperluas kapasiti perkhidmatan, menyediakan aset dan peralatan serta mengurangkan jurang akses kepada penjagaan berkualiti.

Perbadanan Wakaf Selangor menjelaskan bahawa wakaf mempunyai ciri asas yang membezakannya daripada bentuk sumbangan kebajikan biasa. Harta atau dana wakaf perlu dikekalkan, dibangunkan dan dioptimumkan supaya dapat menjana manfaat secara berterusan, manakala hasil daripada pembangunan tersebut disalurkan kepada masyarakat. Prinsip ini menunjukkan bahawa wakaf mempunyai potensi untuk berfungsi sebagai instrumen pembiayaan jangka panjang yang bukan sahaja menyediakan bantuan secara sekali sahaja, tetapi mampu menghasilkan manfaat sosial secara berterusan melalui pengurusan aset dan pelaburan yang bersesuaian..

Pengalaman Perbadanan Wakaf Selangor turut menunjukkan bahawa instrumen tersebut telah digunakan dalam penyediaan sokongan kesihatan dan kebajikan masyarakat. Antara contoh yang dikongsikan ialah penyediaan klinik kesihatan bergerak, klinik pergigian bergerak dan klinik mata bergerak, selain sumbangan peralatan perubatan seperti mesin ultrasound, kerusi rawatan pergigian dan mesin hemodialisis. Pendekatan ini menunjukkan bahawa dana wakaf boleh diterjemahkan kepada aset fizikal dan perkhidmatan yang memberi manfaat secara langsung kepada komuniti, termasuk melalui pendekatan perkhidmatan bergerak yang dapat mendekatkan kemudahan kepada masyarakat.

Perbincangan turut mengetengahkan potensi wakaf untuk menyokong pembangunan infrastruktur penjagaan yang lebih khusus. Perbadanan Wakaf Selangor sedang merangka pembangunan sebuah Pusat Kesejahteraan (*Wellness Center*) dan pusat rehabilitasi bersepadu di kawasan Ayer Hitam, Dengkil, dengan potensi kerjasama bersama pihak korporat. Cadangan ini memperlihatkan bahawa wakaf boleh memainkan peranan bukan sahaja dalam pembiayaan peralatan atau bantuan perubatan, tetapi juga dalam pembangunan aset yang menyokong keperluan penjagaan dan kesejahteraan masyarakat dalam jangka panjang.

Selain pengalaman di Selangor, perbincangan turut berkongsi contoh pembangunan fasiliti penjagaan warga emas berasaskan wakaf di Kuantan. Model tersebut menggabungkan kemudahan kediaman untuk warga emas yang masih mampu menjalani kehidupan secara berdikari dengan penempatan institusi pendidikan kanak-kanak bagi mewujudkan interaksi silang generasi. Contoh ini

menunjukkan bahawa aset berasaskan wakaf berpotensi menyokong model penjagaan yang bukan hanya memenuhi keperluan fizikal, tetapi turut menggalakkan interaksi sosial dan hubungan antara generasi.

Selain wakaf, institusi filantropi turut dikenal pasti sebagai komponen penting dalam membangunkan model penjagaan berasaskan komuniti. Yayasan Hasanah berkongsi pengalaman menyediakan geran kepada perusahaan sosial dalam sektor penjagaan warga emas serta program pembangunan komuniti. Pendekatan ini memberi ruang kepada perusahaan sosial untuk menguji dan menyediakan perkhidmatan yang lebih dekat dengan keperluan komuniti, termasuk perkhidmatan mobiliti, penjagaan warga emas, sokongan penjaga dan penjagaan paliatif.

Walau bagaimanapun, perbincangan menunjukkan bahawa keberkesanan wakaf dan filantropi bergantung kepada keupayaan menghubungkan sumber pembiayaan dengan keperluan sebenar di lapangan. Terdapat program dan operator yang telah mempunyai pengalaman, tenaga kerja dan permintaan tetapi memerlukan suntikan tertentu untuk berkembang. Oleh itu, pembiayaan tidak semestinya perlu tertumpu kepada pembukaan pusat baharu. Sebaliknya, dana juga boleh digunakan untuk membuka kapasiti (*unlock capacity*) penyedia sedia ada, termasuk melalui penyediaan aset, peralatan, premis, sokongan pelesenan atau pembiayaan pengembangan.

5. Pengoptimuman Aset Kerajaan dan Pembangunan Penjagaan Merentas Generasi

Pembangunan ekosistem ekonomi penjagaan tidak semestinya memerlukan pembinaan fasiliti baharu dalam skala besar. Sebaliknya, terdapat potensi yang signifikan untuk mengoptimumkan aset dan infrastruktur sedia ada milik Kerajaan Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), institusi awam dan badan wakaf. Pendekatan ini dapat mengurangkan keperluan modal permulaan (*Capital Expenditure – CapEx*), kos sewaan serta kos pembangunan fasiliti baharu, di samping mempercepatkan penyediaan perkhidmatan penjagaan di peringkat komuniti..

Wakil Kiddocare menekankan bahawa kerajaan mempunyai aset yang boleh digerakkan sebagai sebahagian daripada penyelesaian ekonomi penjagaan. Bangunan atau tanah kerajaan yang kurang digunakan atau tidak dimanfaatkan sepenuhnya berpotensi ditukar guna untuk penyediaan kemudahan penjagaan warga emas dan perkhidmatan sosial. Pendekatan ini membolehkan kerajaan menyumbang bukan hanya melalui peruntukan kewangan, tetapi melalui sumbangan dalam bentuk aset (*in-kind contribution*) yang dapat mengurangkan kos pembangunan dan operasi penyedia perkhidmatan.

Konsep *in-kind contribution* ini mempunyai implikasi yang penting terhadap isu kemampuan mendapatkan penjagaan. Kos tanah, premis dan pengubahsuaian merupakan antara komponen utama kos permulaan yang perlu ditanggung oleh operator. Sekiranya komponen tersebut dapat dikurangkan melalui penggunaan aset awam atau aset wakaf, sebahagian penjimatan berpotensi diterjemahkan kepada kadar perkhidmatan yang lebih rendah kepada pengguna. Pada masa yang sama, penyedia perkhidmatan dapat mengarahkan lebih banyak sumber kepada tenaga kerja, peralatan dan peningkatan kualiti perkhidmatan.

Pembangunan pusat penjagaan merentas generasi (*intergenerational care*) antara cadangan yang dilontarkan. Konsep ini melibatkan penggabungan keperluan penjagaan warga emas dan kanak-kanak dalam satu ekosistem, dengan matlamat bukan sahaja mengoptimumkan penggunaan ruang dan sumber, tetapi turut mewujudkan peluang interaksi sosial antara generasi. Model sebegini berpotensi mengurangkan pengasingan sosial warga emas serta menyediakan ruang pembelajaran dan perkembangan sosial kepada kanak-kanak.

UNICEF turut berkongsi bahawa model *intergenerational care* sedang diuji di beberapa negara, termasuk melalui pusat yang menempatkan perkhidmatan penjagaan kanak-kanak dan warga emas. Interaksi antara kedua-dua kumpulan perlu dilaksanakan secara terancang dan selamat, termasuk melalui pemantauan serta keperluan kriteria tertentu bagi individu dewasa yang terlibat. Dalam konteks Selangor, pendekatan ini boleh dimulakan secara berperingkat melalui aktiviti komuniti bersama sebelum dipertimbangkan untuk pembangunan pusat penjagaan merentas generasi secara lebih menyeluruh.

6. Memperkukuh Profesionalisme, Kemahiran dan Kebajikan Tenaga Kerja Penjagaan

Tenaga kerja penjagaan dikenali sebagai salah satu komponen asas yang menentukan keberkesanan dan kelestarian ekosistem ekonomi penjagaan. Peningkatan permintaan terhadap perkhidmatan penjagaan tidak dapat dipenuhi sekiranya terdapat kekurangan tenaga kerja yang mencukupi, berkemahiran dan mempunyai pengiktirafan yang bersesuaian. Justeru, pembangunan ekonomi penjagaan perlu dilihat bukan sahaja dari sudut pembiayaan dan penyediaan fasiliti, tetapi turut merangkumi pembangunan modal insan yang mampu menyampaikan perkhidmatan secara profesional, berkualiti dan berterusan.

Dalam sesi perbincangan, YB Puan Anfaal menekankan kepentingan memastikan penjaga yang bertauniah dan terlatih menerima gaji bermaruah (*decent wages*). Perkara ini penting memandangkan pekerjaan penjagaan melibatkan tanggungjawab yang tinggi, termasuk mengurus individu yang memerlukan sokongan fizikal, emosi dan kesihatan dalam tempoh yang panjang. Sekiranya struktur ganjaran dan pengiktirafan tidak setimpal dengan tanggungjawab pekerjaan, sektor penjagaan berisiko terus berhadapan dengan kesukaran untuk menarik dan mengekalkan tenaga kerja.

Cabaran mendapatkan tenaga kerja turut dibangkitkan oleh Presiden Persatuan Taska Selangor berdasarkan pengalaman lebih 40 tahun dalam bidang pendidikan awal kanak-kanak. Beliau menjelaskan bahawa kadar pertukaran tenaga kerja dalam sektor taska, tadika dan pusat jagaan semakin tinggi, dengan sebahagian pekerja meninggalkan sektor tersebut apabila memperoleh peluang pekerjaan lain yang menawarkan pendapatan lebih baik. Keadaan ini menunjukkan bahawa isu tenaga kerja bukan sekadar berkaitan dengan jumlah pekerja yang tersedia, tetapi turut berkait dengan daya tarikan kerjaya, struktur pendapatan dan prospek jangka panjang dalam sektor penjagaan.

Kiddocare turut mengesahkan bahawa kekurangan *caregivers* merupakan cabaran yang dihadapi oleh penyedia perkhidmatan penjagaan. Pekerjaan penjagaan

masih tidak dianggap sebagai kerjaya yang mempunyai daya tarikan tinggi oleh sebahagian masyarakat, sedangkan keperluan terhadap tenaga kerja tersebut semakin meningkat. Oleh itu, sokongan kerajaan dalam bentuk insentif dan mekanisme pengiktirafan dilihat berpotensi meningkatkan daya tarikan sektor serta membantu penyedia mengekalkan tenaga kerja yang berpengalaman.

Salah satu cadangan yang diketengahkan ialah pengenalan insentif dan pengiktirafan kepada penjaga, termasuk cadangan "*Penjaga Prihatin Selangor*". Mekanisme tersebut boleh diberikan berdasarkan tempoh perkhidmatan dan memenuhi syarat tertentu, serta disertai sijil penghargaan sebagai bentuk pengiktirafan formal terhadap sumbangan penjaga. Pendekatan ini bukan sahaja memberikan insentif material, tetapi turut meningkatkan penghargaan sosial terhadap pekerjaan penjagaan dan membina identiti profesional dalam sektor tersebut.

Perbincangan turut menekankan keperluan memperkukuh latihan, pensijilan dan pembangunan kemahiran tenaga kerja sedia ada. Persatuan Taska Selangor mencadangkan agar penjaga diberikan peluang mengikuti latihan melalui pusat bertauliah dan Pusat Penilaian Amali bagi mendapatkan persijilan Kemahiran Malaysia (SKM). Laluan kemahiran tersebut dilihat sebagai satu pendekatan yang praktikal untuk meningkatkan kompetensi penjaga tanpa menjadikan kelayakan akademik sebagai satu-satunya laluan kepada profesionalisme dalam sektor penjagaan.

Pada masa yang sama, pembangunan tenaga kerja perlu disokong dengan kerjasama antara kerajaan, agensi berkaitan, institusi latihan, majikan dan penyedia perkhidmatan. Institusi latihan boleh menyediakan laluan pensijilan dan peningkatan kemahiran, manakala penyedia perkhidmatan boleh mengenal pasti kompetensi yang diperlukan berdasarkan keadaan sebenar di lapangan. Kerajaan pula mempunyai peranan untuk menyediakan rangka dasar, insentif dan sokongan pembiayaan yang dapat mengurangkan halangan kepada latihan serta meningkatkan daya tarikan sektor penjagaan.

CADANGAN PENAMBAHBAIKAN DAN RESOLUSI

Berdasarkan dapatan dan pandangan yang dikemukakan sepanjang sesi Perbincangan Meja Bulat, empat (4) resolusi strategik telah dirumuskan sebagai cadangan kepada Kerajaan Negeri Selangor, Kerajaan Persekutuan, Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), agensi berkaitan, institusi kewangan sosial, sektor swasta, institusi latihan serta penyedia perkhidmatan penjagaan. Keempat-empat resolusi ini memberi tumpuan kepada pembentukan model pembiayaan yang lebih bersepadu, pengukuhan perlindungan sosial, pengoptimuman aset serta pembangunan tenaga kerja bagi memastikan ekosistem ekonomi penjagaan di Selangor dapat berkembang secara inklusif, berkualiti dan mampan.

1. Mewujudkan Dana Pembangunan Bersepadu & Pelbagai Sumber (*Blended Risk-Pooling Fund*)

Pembentukan dana pembangunan bersepadu dan pelbagai sumber dicadangkan sebagai mekanisme utama untuk mengurangkan kebergantungan terhadap satu-satu sumber pembiayaan dalam penyediaan perkhidmatan penjagaan. Dana ini boleh menggabungkan peruntukan Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri dan PBT, caruman individu bermula pada usia pertengahan seperti 45 tahun, serta sumbangan daripada badan wakaf dan kebajikan. Pendekatan ini membolehkan sumber pembiayaan dikumpulkan secara sistematik bagi membentuk satu mekanisme pengumpulan risiko (*risk pooling*) yang dapat menyokong keperluan penjagaan dalam jangka panjang.

Mekanisme pembiayaan merentasi generasi (*intergenerational funding*) dan *co-payment* turut dicadangkan bagi memastikan kos penjagaan dikongsi secara lebih seimbang antara individu, keluarga, kerajaan dan pihak berkepentingan lain. Dalam pelaksanaannya, kadar sumbangan dan tahap bantuan perlu mengambil kira kemampuan kewangan serta tahap keperluan penjagaan individu supaya mekanisme tersebut tidak menjadi penghalang kepada golongan berpendapatan rendah dan sederhana untuk mendapatkan perkhidmatan. Pendekatan ini juga dapat mengurangkan risiko beban

kewangan yang besar apabila seseorang mula memerlukan penjagaan secara berterusan.

2. Memperkasakan Insurans Sosial Berpaksikan Mandat Awam & Kawal Selia Berpusatkan Komuniti

Pembangunan insurans sosial penjagaan dicadangkan sebagai satu mekanisme perlindungan jangka panjang yang berteraskan mandat awam (*public mandate*) dan kepentingan sosial, bukannya semata-mata berorientasikan pulangan pelaburan (*return on investment – ROI*) seperti model komersial. Pendekatan ini penting bagi memastikan perlindungan penjagaan dapat dinikmati secara berterusan oleh masyarakat, khususnya golongan berpendapatan rendah dan sederhana yang mungkin tidak mempunyai kapasiti kewangan untuk membiayai keperluan penjagaan secara persendirian.

Pelaksanaan penjagaan di peringkat komuniti turut perlu diperkukuh bagi memastikan perkhidmatan tidak tertumpu kepada fasiliti institusi semata-mata. Mekanisme perkongsian kos seperti model *co-funding* 50:50 boleh dipertimbangkan bagi menggabungkan sumber awam dan sumbangan penerima atau pihak berkaitan dalam penyediaan perkhidmatan komuniti. Pendekatan ini dapat membantu mengurangkan beban kewangan individu dan keluarga, di samping menggalakkan penyampaian perkhidmatan yang lebih dekat dengan keperluan masyarakat.

3. Mengoptimumkan Aset Kerajaan (*In-Kind Contribution*) melalui Konsep Pusat Penjagaan Merentasi Generasi (*Intergenerational Care*) & Memudahcara Proses Perundangan

Pengoptimuman aset kerajaan, PBT dan wakaf dicadangkan sebagai pendekatan untuk mengurangkan kos pembangunan infrastruktur dalam ekosistem ekonomi penjagaan. Tanah, bangunan dan premis kerajaan atau PBT yang tidak digunakan atau kurang dimanfaatkan (*underutilized*) boleh dikenal pasti dan ditukar guna sebagai pusat penjagaan sosial komuniti. Pendekatan *in-kind contribution* ini berpotensi mengurangkan keperluan modal

awal (*Capital Expenditure – CapEx*), kos sewaan serta keperluan membina fasiliti baharu..

Penggunaan aset sedia ada juga boleh disepadukan dengan konsep pusat penjagaan merentasi generasi (*intergenerational care*) yang menggabungkan keperluan penjagaan warga emas, kanak-kanak dan kumpulan lain yang memerlukan sokongan penjagaan dalam satu ekosistem komuniti. Model ini bukan sahaja berpotensi mengoptimumkan penggunaan ruang dan sumber, malah dapat mewujudkan peluang interaksi antara generasi serta memperkukuh sokongan sosial dalam komuniti. Perbincangan RTD turut menunjukkan potensi penggunaan ruang sedia ada seperti perpustakaan daerah bagi menyediakan kemudahan rehabilitasi tanpa memerlukan pembangunan premis baharu.

Bagi memastikan pendekatan ini dapat dilaksanakan dengan berkesan, proses perundangan dan pentadbiran berkaitan perlu dipermudah, termasuk aspek kelulusan, pertukaran fungsi aset, status tanah, pelesenan pusat penjagaan serta pengoperasian perkhidmatan bergerak. Penyelarasan antara pemilik aset, pembiaya, operator dan agensi teknikal juga penting bagi mengelakkan kekangan struktur yang boleh menghalang penggunaan aset dan peluasan kapasiti penyedia perkhidmatan.

4. Memperkukuh Profesionalisme, Kemahiran & Kebajikan Tenaga Kerja Penjagaan

Pembangunan tenaga kerja merupakan komponen penting dalam memastikan kelestarian sektor ekonomi penjagaan. Kekurangan *caregivers*, kadar pertukaran tenaga kerja yang tinggi serta persepsi bahawa pekerjaan penjagaan kurang menarik menunjukkan keperluan untuk meningkatkan profesionalisme dan daya tarikan kerjaya dalam sektor ini. Justeru, tenaga kerja penjagaan perlu diberikan akses kepada latihan berstruktur, pensijilan dan laluan kemahiran seperti Sijil Kemahiran Malaysia (SKM), di samping peluang untuk meningkatkan kemahiran dan membina laluan kerjaya yang lebih jelas.

Pada masa yang sama, aspek kebajikan dan pengiktirafan tenaga kerja perlu diberi perhatian melalui mekanisme insentif, elaun dan penghargaan yang bersesuaian dengan tempoh perkhidmatan serta tahap kemahiran. Cadangan seperti insentif Penjaga Prihatin Selangor yang dibangkitkan dalam perbincangan boleh dipertimbangkan sebagai salah satu bentuk pengiktirafan terhadap sumbangan tenaga kerja penjagaan. Pendekatan ini penting bukan sahaja untuk menarik pekerja baharu, tetapi juga untuk mengekalkan tenaga kerja berpengalaman dalam sektor tersebut.

Kerjasama antara Kerajaan, agensi berkaitan, institusi latihan, majikan dan penyedia perkhidmatan juga perlu diperkukuh bagi memastikan pembangunan tenaga kerja dapat memenuhi keperluan sebenar di lapangan. Latihan dan pensijilan perlu mengambil kira kepelbagaian bentuk penjagaan, termasuk penjagaan kanak-kanak, warga emas, OKU serta *long-term care*, supaya tenaga kerja mempunyai kompetensi yang bersesuaian dengan tahap dan jenis keperluan penerima penjagaan.

LENSA PERBINCANGAN MEJA BULAT

**JAWATANKUASA TETAP PEMBERDAYAAN WANITA & KELUARGA,
KEBAJIKAN MASYARAKAT DAN EKONOMI PENJAGAAN (*CARE ECONOMY*)
NEGERI SELANGOR**

Tingkat 15, Bangunan Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah
40503 Shah Alam, Selangor Darul Ehsan

WANITA BERDAYA SELANGOR SDN. BHD.
Level G, Bangunan IDCC, Jalan Pahat L 15/L
Seksyen 15, 40200 Shah Alam, Selangor Darul Ehsan

Imbas untuk ke laman sesawang